

דפי עיון

"ליהודים היתה אורה" אמר רבי יהודה:
אורה - זו תורה.

וכך הוא אומר:

"כי נר מצוה ותורה אור" [מגילה ט"ז]

לזכרה של: אורה מושקוביץ ע"ה
משואות-יצחק

במפרשים

יו"ל ע"י מ. מושקוביץ * משואות-יצחק 79858 ד.ג.שדה-גת * טל': 08-8616173 * פקס: 08-8616174

שנת תשס"ט

פרשת משפטים

א. תוספת ברכה.

פרק כא' פסוקים י', יז':

ורצע אדוני את אזני כמרצע ועמדו לעולם (כ"א ו')

כפי הכתבאר מענין, נחשבה רציעת האזן לאות שעבוד. וכפי הנראה מפרקי דרבי אליעזר (פרק י"ד) נובע מזה המנהג לנקוב את אוזן הבת בהולדה לאות שעבודה להבעל, כלשון הכתוב בפ' בראשית והוא ימשל בד' (ג' ט"ז), וכמשמעות לשון קדושתו, הרי את מקודשת לי, מלשון קדש לי כל בכור, מענין מסירה ונתינתו. וע' ברש"י למשנה שבת ס"ה א' שרמזו למנהג זה. ואמנם יש להעיר, כי כפי הנראה, בזמן התורה היו נוהגים לנקוב גם אזני הבנים, כפי דמשמע מלשון הפסוק בפרשת תשא (ל"ב ב') פרקו נזמי הזהב אשר באזני נשיכם בניכם ובנותיכם. אך לא היו מנקבים בעת הולדם כמו הבנות. — ועוד נראה, כי הבנים בגדלותם והיותם לאנשים לא היו נושאים נזמים באזניהם, כמו הנשים, יען כי אם כן ה' צריך לומר גם „אשר באזניכם“, כמו שחשיב כולם, נשיכם, בניכם ובנותיכם.

וכי יזכור איש את בתו לאמה (כ"א ז')

שטחית הלשון מורה כי אמנם יש זכות לאב לזכור את בתו לאמה, בעוד שהדבר איננו כל כך פשוט שהאב יתעמר כל כך חפשי לזכור את בתו, והי' מן הדין שהתורה תפרש זכות זה מפורשי.

אלות

1. בצטם על אינה קושי אפשרי רוצה כרסנו לצנות?
2. כרסנו מפליט לצנין רציצת אזני הפנות, מהי צמדתו כנדון?
3. איך הוא מסביר: "מקודשת"?
4. מה הקושי שמתצורר בכרסת הצטם ואיך כרסנו מאכרו?
5. בפיאורו על פסוק מתקומם כרסנו על צצט הצנין, מהי צמדתו?

* * *

ב. תורת משה – האלשין הקדוש.

פרק כא' פסוקים כ', כד':

וכי יכה איש את עבדו או את אמתו בשבט ומת תחת ידו נקם ינקם. אך אם יום או יומים יעמד לא יקם כי כספו הוא. וכי ינצו אנשים ונגפו אשה הרה ויצאו ילדיה ולא יהיה אסון ענוש יענוש כאשר ישית עליו בעל האשה ונתן בפללים. ואם אסון יהיה ונתתה נפש תחת נפש (כא כ"ג).

(כ) ומהריב הנוכח ימשך יכה איש את עבדו [וכו'] בשבט באמור אליו מדוע לא קמת להושיעני מיד מכני. (כב) ועוד מעט ישובו להתעצם בריב יותר מבראשונה, ותבא אשת האיש ותהרס לראות אם תוכל להציל את אישה בל יקרנה כעבד, ואז ונגפו אשה הרה ויצאו ילדיה. ופעם ראשונה ולא יהיה אסון, (כג) אך אחרי כן ימשך גם אסון, וזהו ואם אסון יהיה כו'.

ואמר ונתת נפש כו', ולא אמר יומת, להודיע כי למתנה ודורון יחשב לנרצח הוצאת נפש הרוצח, כי לא תנוח כי אם בדם שופך דמו. כענין נפש נבות על אחאב כמאמרם ז"ל (שבת קמט ב) על פסוק (מלכים א כב כא) ויצא הרוח ויאמר אני אפתנו כו'. וכענין דם זכריה (גיטין נו ב). וזהו ונתת נפש.

עין תחת עין שן תחת שן יד תחת יד רגל תחת רגל. כויה תחת כויה פצע תחת פצע חבורה תחת חבורה (כא כדכח).

(ד) אחרי אומרו ונתת נפש תחת נפש, ראה והנה יתחמץ לבב אנוש באומרו נפש תחת נפש. כי הלא מהראוי יאמר איש תחת איש ויוכלל גם הגוף, כי הלא הנהרג על ידי הרוצח והנהרג בבית דין על שהרגו, גוף ונפש יאבדו גם שניהם, ולמה הס שלא להזכיר רק את הנפש. על כן אמר עין תחת עין, לומר דע איפה כי אין החומר נחשב בערך הנפש. כי הלא החומר אין חשיבותו למעלה מערך שווי ממון. כי הלא עין תחת עין כו' (כה) כויה תחת כויה כו', כי כל אלה למה שהם אברי החומר אין חילופם אלא ממון, כנלמד בגמרא בפירוש (בבא קמא פד א), ולא ינקרו את עין המפיל את עין חבירו וכיוצא. ולמה לא יהיה האבר תחת האבר ממש כנפש בנפש. אלא הוי אומר כי אין החומר נחשב רק כשוה כסף בעלמא, כי כל האיברים כעבדי הנפש מקנת כסף המה, ועל כן ישלם ממון על אשר הפסידו ממנה.

שאלות

1. פרשנו מסביר את הקשר הדקריס ותוצאת מצפה אחד לא נכון המביא להמשך רצ, התוכף להסבירו?
2. למה לא כתוב: "יומת"?
3. כמה הציטוטים מסייעים לו?
4. מהי שאלתו היסודית של פרשנו כפואו לפרש את פסוק כד'?
5. מהי תשובתו העקרונית?
6. איך הוא מסביר את המושג "נפש" ואת חומר האקריס?
7. מתי ולמה הוא יעלה ממון?

* * *

ג. המשתדל.

פרק כא' פסוק לו': [לו] כי יגנוב איש שור או שה וגו': החמיר הכתוב בעונש הגנוב שור ושה יותר מבשאר גנבים שאינם משלמים אלא שנים, מפני שההזמנת הרועות בשדה נקל הוא לגנבן וקשה הוא שתתגלה הגנבה אחר שיטבחה או ימכרנה; והעונש ראוי שיהיה חמור בערך שהמעשה המגונה קל להעשות, וכמו שכתב רמב"ם (מורה ח"ג פרק מ"א): ודע כי כל אשר יהיה מהעבירה והחטא יותר נמצא ויותר קרוב להיעשות, ראוי שיהיה ענשו יותר קשה, כדי שיימנעו ממנו, והענין שאינו נמצא רק מעט, ענשו יותר קל; ומפני זה היה תשלומי גונב צאן כפל תשלומי שאר המיטלטלים, רוצה לומר תשלומי ארבעה ובתנאי שהוציאם מתחת ידו במכר או שיחטם, מפני שמנהגם הוא על הרוב תמיד להיותם בשדות ואי אפשר לשמרם כמו ששומרים הדברים שבתוך המדינה, ומפני זה מדרך הגונבים אותם שימהרו למכרם עד שלא יודעו עמם או לשחוט אותם בעבור שתשתנה צורתם, ומפני זה היה עונש הענין הנמצא יותר גדול, ותשלומי גנבת הבקר הוסיף בו אחד מפני שגנבתו קלה יותר, כי הצאן ירעו מקובצים ואפשר הרועה לשמרם, ויותר מה שאפשר לגנבם הוא בלילה, אמנם הבקר ירעו מפוזרים מאד, וא"א לרועה לשמרם ותרבה בהם הגנבה. — ור' מאיר (בבא קמא ע"ט ע"ב) אומר שור חמשה מפני שביטלו ממלאכתו כלומר שגרם לו נזק לאותו יום או יומיים שלא היה שור אצלו לחרוש הרישו; וכן דעת ר' סעריה.

שאלות

1. מהי השאלה עליה צונה פרשנו?
2. איך הוא מסביר את הצנין העקרוני ואת המצוי בקשר לזאן?
3. פרשנו מוצא הפדל בין זאן לבקר וצאן כן מחמירה התורה בבקר, התוכף להסבירו?
4. מהי דעת ר' מאיר ומה הרציון הצומח מאחרי לה?

* * *

פרק כב' פסוקים ז'-ח':

(ז"ח) ונקרב בעל הבית אל האלהים, עד האלהים יבא דבר שניהם אשר ירשיעון אלהים. הזכיר בכאן שלשה פעמים אלהים, ומכאן דרשו רז"ל⁶⁷: אין בית דין פחית משלשה. ולא תמצא בכל דינין שבפרשה מתחלת הספר עד כאן שיזכיר השם המיוחד כי אם שם אלהים, והטעם בזה: כי המקפץ לאלהים הוא⁶⁸, אבל בענין השביעה הזכיר ה' המיוחד ואמר, שבעת ה'⁶⁹, וזה מבורר לפי שהקו האמצעי⁷⁰ הוא עיקר השבועה, ועל כן ייחס השבועה לשם המיוחד, והנה בלתי שבועת חסד וא"ו, שבעת' כתיב כי הוא נגזר כשבועה, וזה כבר נזכר ונשנה⁷¹.

שאלות

1. כרננו מוצא צנין לפני כמנחותי מחינת התוכן, התוכף להספיר?
2. למה צריק בית דין דין fe seife?
3. מה המצב כיום בארץ ולמה?
4. בשבועה מתמנה הכסוק בשם המיוחד, למה?
5. מה צנין מספר שבע בשבועה?

* * *

ה. מדרש רבה. יא. דְּבַר אַחֵר: אִם כִּסְף תִּלְוֶה אֶת עַמִּי - הֲדָא הוּא פֶּרֶק כַּב' פֶּסוּק כַּד':

דְּכַתִּיב: (משלי ס"ח) *מִרְבֵּה הוֹנוֹ בְּנִשְׁךְ וְתִרְבִּית לְחוֹנֵן דְּלִים יִקְבְּצוּ, וְשׂ אָדָם שֶׁהוּא עֲשִׂיר וּמְלִוֶה בְּרִבִּית וּמְכַנֵּס מְמוֹן הַרְבֵּה, וְהוּא מֵת בְּלֹא בָנִים, וְכָל הַמְמוֹן שֶׁלּוֹ נִכְנָס לְטַמְיוֹן, מֵהַ מְלִיךְ עוֹשֶׂה בְּאוֹתוֹ מְמוֹן, בּוֹנֶה בֵּימִסָּאוֹת וּמְרַחֲצָאוֹת וְאִיצְטְבָאוֹת וּבְתֵי כִסָּאוֹת, כְּדִי שִׁיְהֵא לְצָרְכֵי הָעַנְיִים, הַרְי: 'לְחוֹנֵן דְּלִים יִקְבְּצוּ. דְּבַר אַחֵר: 'מִרְבֵּה הוֹנוֹ בְּנִשְׁךְ, זֶה עֲשׂוֹ הַרְשָׁע, שֶׁהוּא מְלִוֶה בְּנִשְׁךְ וְתִרְבִּית, וְלִמִּי הוּא מְכַנֵּס כָּל הַמְמוֹן, לְיִשְׂרָאֵל, שֶׁנֶּאֱמַר: 'לְחוֹנֵן דְּלִים, וְנֶאֱמַר: (חזקאל ל"ג) 'וְשָׁלְלוּ אֶת שְׁלֵלֵיהֶם וּבָזוּ אֶת בְּזוּיֵיהֶם, לְפִיכֶךְ הִזְהִיר הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא אֶת יִשְׂרָאֵל, שֶׁלֹּא יִלוּ בְּרִבִּית, כְּדִי שֶׁלֹּא יֵאָכְלוּ אַחֲרֵים אֶת נַכְסֵיהֶם, הַרְי: 'אִם כִּסְף תִּלְוֶה אֶת עַמִּי אֶת הָעַנְיִ'.
תלונה את עמי את העני.

שאלות

1. מה מאפשר לדון הכסוק "להכניס" לתוכו את הרציונות fe המדרש?
2. מהו "טמיון"?
3. איך חוזר רכוש הצנייט שנכנף מהם שוב אליהם בצורת שירותי רווחה?
4. בחלק השני - דבר אחר - מדובר על ציון, מה הביא את כרננו לכך?